

Додаток

ДОКУМЕНТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАПЕЗПЕЧЕННЯ ТОЛЕРАНТНИХ МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН

РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ Рекомендація № 1962 Парламентської Асамблеї ПАРЄ від 12 квітня 2011 року

У документі зазначено, що релігійний аспект міжкультурного діалогу та співпраця між конфесіями мають велике значення задля сприяння розвитку цінностей, що складають серцевину європейського суспільства. Асамблея рекомендує керівництву держав – членів Ради Європи на національному та місцевому рівнях сприяти міжрелігійному діалогу та налагодженню співпраці конфесій у рамках такого діалогу.

На думку ПАРЄ, не лише бажано, проте й необхідно, щоб представники різних Церков та релігійних організацій, зокрема християни, іудеї та мусульмани, визнавали право один одного на свободу релігії та переконань. Крім того, необхідно, щоб усі конфесії брали участь в активізації діалогу на основі загального розуміння про рівність гідності кожного та прихильності принципам демократії та прав людини. Резолюція підкреслює, що саме такий підхід є ключовою умовою для розвитку культури спільного існування. Тому Асамблея закликає Церкви та релігійні організації продовжувати діалог та співпрацю з метою збереження цих цінностей у Європі та в усьому світі. Також ПАРЄ рекомендує сформувати динамічну та продуктивну співпрацю між державними установами, релігійними громадами та нерелігійними групами.

Автор доповіді пані **Анна Брассер** (Люксембург, група ALDE) ініціювала слухання цього питання в Парламентській Асамблеї, оскільки вважає, що “культурне розмаїття, характерне європейському суспільству, стало джерелом напруження та розбрату”. При цьому доповідач від Комітету з політичних питань пан **Лачезар Тошев** (Болгарія, група EPP/CD) зазначив: “Діалог – це завжди позитивне явище для суспільства, особливо діалог між різними культурними досвідами. Релігія є одним з аспектів культури, який цінується багатьма та який впливає на підхід людини до реалій світу”. Він також зауважив, що релігія відіграла важливу роль в історії Європи, зокрема у створенні системи загальних цінностей. “І нам необхідно усвідомити важливість кроків, зроблених численними релігійними лідерами для сприяння миру, терпимості і взаєморозуміння та для усунення ненависті між народами з різною культурою та релігією”, – підкреслив пан Л. Тошев.

Оксана Білозір під час свого виступу у ПАРЄ зазначила, що Україна є поліконфесійною країною з доволі складною історією релігії. “Так, у 1993 році в Україні існувало близько 900 гарячих точок активного міжцерковного

протистояння. Знизити рівень релігійної напруженості вдалося завдяки створенню Всеукраїнської Ради Церков та релігійних організацій, до складу якої ввійшли представники 19 провідних православних, католицьких та протестантських церков, іудейських та мусульманських об'єднань, що охоплюють близько 95% української релігійної мережі», – зазначила парламентар. Пані Білозір повідомила європейським парламентарям, що Всеукраїнська Рада Церков та релігійних організацій активно сприяє пошуку міжконфесійного взаєморозуміння, розглядає питання вдосконалення діючого законодавства, що стосується свободи думки, релігії та діяльності релігійних організацій у діалозі з державними органами влади, а також виробляє механізми захисту та утвердження суспільної моралі.

Provisional edition

The religious dimension of intercultural dialogue

Recommendation 1962 (2011)²⁵¹

1. The Parliamentary Assembly notes the growing interest raised by the questions relating to intercultural dialogue in a European and global context, where efforts to establish closer ties and collaboration between communities within our societies and between peoples, to build together for the common good, are constantly imperilled by lack of understanding, high tension and even barbarous acts of hatred and violence.

2. The Assembly welcomes the positive momentum developing within the Council of Europe, conducive to an approach mainstreaming the questions relating to intercultural dialogue and its religious dimension. The “White Paper on Intercultural Dialogue – Living together as equals in dignity” and the annual exchanges organised by the Committee of Ministers on “The religious dimension of intercultural dialogue” represent in a way the highest achievement of this approach.

3. Article 9 of the European Convention on Human Rights (“the Convention”, ETS No. 5) secures the right to freedom of thought, conscience and religion. This freedom represents one of the foundations of a “democratic society” within the meaning of the Convention; it is, in its religious dimension, one of the most vital elements of believers’ identity and their conception of life, but is also a precious asset for atheists, agnostics, sceptics or the unconcerned.

4. Assertion of this inalienable right presupposes that all are free to have (or not to have) a religion and to manifest their religion alone and in private, or collectively, in public and within the circle of those whose faith they share. In Europe, Churches and religious communities have the right to exist and to organise themselves independently. Nevertheless, freedom of religion and freedom to have a philosophical or secular world view are inseparable from unreserved acceptance by all of the fundamental values enshrined in the Convention.

---

²⁵¹ Assembly debate on 12 April 2011 (12th and 13th Sittings) (see Doc. 12553, report of the Committee on Culture, Science and Education, rapporteur: Ms Brasseur, and Doc. 12576, opinion of the Political Affairs Committee, rapporteur: Mr Toshev). Text adopted by the Assembly on 12 April 2011 (13th Sitting).

5. These values should bring us together, but it is also important to acknowledge the cultural differences that exist between persons of differing convictions. Differences, as long as they are compatible with respect for human rights and the principles that underpin democracy, not only have every right to be there but also help determine the essence of our plural societies.

6. The European model is by definition a multicultural one and should take into account differences arising from different historic backgrounds. However, common values such as mutual respect, the protection of human rights, democracy, tolerance, the acceptance that differences are normal and vision of a common future need to be strengthened further.

7. The problem often lies in our attitude to diversity. The Assembly insists on the need for everyone to learn to share their differences positively and accept others with theirs, in order to build cohesive societies receptive to diversity and respecting the dignity of each individual. To achieve this, the Assembly is convinced of the importance of the religious dimension of intercultural dialogue, and of collaboration between religious communities to foster the values that make up the common core of our European societies and of any democratic society.

8. The Assembly considers it not only desirable, but necessary, that the various Churches and religious communities – in particular the Christians, Jews and Muslims – recognise each other's right to freedom of religion and belief. It is also indispensable that people of all beliefs and world views, religious or otherwise, accept to intensify dialogue building on the common assertion of all people's equal dignity and wholehearted commitment to democratic principles and human rights. These are two crucial conditions for developing a new culture of living together. The Assembly therefore calls upon all religious communities and Churches to persevere in their endeavours for dialogue, including with humanist movements, in order to work in unison to attain the goal of effectively safeguarding these values everywhere, throughout Europe and worldwide.

9. States have to establish the necessary conditions for religious and convictional pluralism and to ensure effective respect for freedom of thought, conscience and religion, as secured by Article 9 of the Convention.

10. The Assembly recalls in this connection states' obligation to ensure that all religious communities accepting the common fundamental values can enjoy appropriate legal status guaranteeing the exercise of freedom of religion, and that any preferential support granted to certain religions does not become disproportionate and discriminatory in practice. States must also reconcile the rights of religious communities with the need to protect the rights of persons with no religious beliefs who adhere to these fundamental values.

11. The Assembly considers it necessary to build up a dynamic, productive partnership between the public institutions, the religious communities and the groups that espouse a non-religious perception. The common starting point for this is acknowledgement by the various religious denominations and by non-religious belief systems that human dignity is an essential and universal asset.

12. The Assembly therefore recommends that the public authorities at local and national level facilitate encounters organised in the framework of inter-religious dialogue and encourage and support projects jointly conducted by several communities, including humanist and non-religious associations, that seek to

consolidate the social bonds by such means as the promotion of inter-community solidarity, care for the most vulnerable and the fight against discrimination.

13. The Assembly reiterates the importance and the function of the education system for knowledge and understanding of the various cultures, including the beliefs and convictions which identify them, and for learning democratic values and respect for human rights. It recommends that states and religious communities review together, on the basis of the guidelines provided by the Council of Europe, the questions regarding teaching on religions, denominational education, and training of teachers and of ministers of religion or those with religious responsibilities, according to a holistic approach.

14. The Assembly emphasises that the principle of state neutrality applies to religious education at school and that according to the case law of the European Court of Human Rights, it rests with the national authorities to pay strict attention that parents' religious and non-religious convictions are not offended.

15. In the Assembly's view, the challenge today is to reach the agreement and the balance necessary in order that teaching on religions provides an opportunity for encounter and for receptiveness on both sides. It recommends that state authorities and religious communities make concerted efforts in that direction and invites states to commit the resources required for statements to give way to achievements on the ground. It would be highly advisable that every teacher, irrespective of type and branch of education, take a module during training that familiarises them with the major currents of thought.

16. The Assembly recalls that the internal autonomy of religious institutions as regards training of those with religious responsibilities is a principle inherent in freedom of religion. Nevertheless, this internal autonomy is limited by fundamental rights, democratic principles and the rule of law, which we hold in common. Therefore, the Assembly invites the religious institutions and leaders to study, if possible together and in the framework of inter-religious dialogue, the appropriate way to better train the holders of religious responsibilities in:

16.1. knowledge and understanding of other religions and convictions and in openness, dialogue and collaboration between religious communities;

16.2. respect for fundamental rights, democratic principles and rule of law, as a common basis for such dialogue and such collaboration.

17. The Assembly recommends that the Committee of Ministers:

17.1. promote a genuine partnership for democracy and human rights between the Council of Europe, the religious institutions and humanist and non-religious organisations, seeking to encourage the active involvement of all stakeholders in action to promote the fundamental values of the Organisation;

17.2. establish, to this end, a place for dialogue, a workspace between the Council of Europe and high-level representatives of religions and of non-denominational organisations, in order to place existing relations on a stable and formally recognised platform;

17.3. develop this initiative in concertation with the interested parties, closely associate the Parliamentary Assembly and, as far as possible, the European Union, and invite the Alliance of Civilisations and, if appropriate, other partners to contribute;

17.4. continue, in this context, organising dedicated meetings on the religious dimension of intercultural dialogue.

18. The Assembly further recommends that the Committee of Ministers:

18.1. promote the accession of the Mediterranean Basin states to the Venice Commission, the Partial Agreement on Youth Mobility through the Youth Card, and the North–South Centre;

18.2. invite all member states to support any targeted projects that the North–South Centre may conduct in order to amplify the positive forces at work in the religious dimension of intercultural dialogue beyond the boundaries of the European continent, at the inter-regional and/or global level;

18.3. increase the resources allocated to the project on intercultural cities, in which the religious dimension of intercultural dialogue should be explicitly incorporated;

18.4. offer more support for the work of the European Wergeland Centre in Oslo, particularly for building its capacity to collaborate with the Council of Europe member states on projects concerning the intercultural and inter-religious dimension of training for teachers and educators.

19. The Assembly invites the European Union, in particular the European Parliament and the European Commission, together with its Agency for Fundamental Rights, to engage in joint programmes with the Council of Europe on education for democratic citizenship and human rights education, with reference to the Charter which the Committee of Ministers adopted on 11 May 2010, and on intercultural and inter-religious dialogue.

20. The Assembly invites the Alliance of Civilisations to deploy joint programmes with the Council of Europe aimed at increasing the synergies in their respective action in Europe.

***

ДЕРЖАВА ТА ЦЕРКВА – МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ І РІВНЕ СТАВЛЕННЯ

Пункт 2.2.3. Держава та церква: заохочення міжконфесійного діалогу, рівне ставлення держави до різних церков і релігійних конфесій (витяг – С. 42-44 // Модернізація України – наш стратегічний вибір : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2011. – 416 с.).²⁵²

Українське суспільство – суспільство поліконфесійне. На теренах України нині функціонує близько 35,5 тис. релігійних організацій, котрі представляють понад 50 різних напрямів і течій. Ці цифри постійно збільшуються. Щільність на віросповідній карті країни спонукає суб'єктів релігійно-церковного простору шукати компроміс, апробувати шляхи мирного співіснування.

За майже 20-ліття незалежності Української держави у міжконфесійних відносинах відбувся істотний поступ. Різкий перехід від моноідеологічної системи суспільних координат до світоглядно плюралістичного суспільства вимагає від церков і віруючих діяти згідно зі стандартами правової держави.

---

²⁵² Повний текст Послання «Пріоритети модернізації держави» вміщений на Інтернет-сайті Президента України: http://www.president.gov.ua/docs/poslannya_sborka.pdf.